

STUDIUM PRZYPADKU

Problematyka odpowiedzialności karnej za rozbój – proponowany kierunek rozwiązania studium przypadku z nr 3/2022.”

DOI:10.53024/7.4.48.2022

PIOTR KOSMATY*

Zagadnienie nr 1

Dokument w świetle prawa karnego

W art. 115 § 14 Kodeksu karnego zakodowana jest ustawowa definicja terminu „dokument”. Ma ona charakter autonomiczny w stosunku do rozumienia tego pojęcia w innych gałęziach prawa, na co zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z 3 marca 2011 r.¹. Odnosząc się do wskazanej definicji legalnej, uznać należy, że o statusie określonego przedmiotu lub innego nośnika informacji jako dokumentu decyduje „zawarta w nim treść”, gdyż to ona przesądza, czy mamy do czynienia w określonym przypadku z dowodem prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne. Dokumentem może być każdy nośnik informacji, zarówno materialny, jak i niematerialny. Inny nośnik informacji obejmuje takie ich rodzaje jak np.: nośniki optyczne i magnetyczne, fale radiowe czy impulsy elektryczne. Analizowany przepis definiuje pojęcie dokumentu w sposób szerszy niż ten, jaki jest używany w języku potocznym, gdyż obejmuje nośniki informacji zapisane zarówno metodami tradycyjnymi, jak i nowymi, np. elektroniczna dokumentacja pacjenta. Nośnik informacji spełniający kryteria przewidziane w art. 115 § 14 k.k. jest dokumentem bez względu na to, gdzie i w jaki sposób powstał oraz w jakich celach go wytworzono, np. dowodowych czy innych. Jak wynika z wyroku Sądu Najwyższego z 20 kwietnia 2005 r.², dokumentami w rozumieniu przepisów kodeksu mogą być w określonych okolicznościach nie tylko

---

* Dr Piotr Kosmaty, prokurator Prokuratury Regionalnej w Krakowie, Rzecznik Prasowy KSSiP, kierownik Wydawnictwa KSSiP; ORCID: 0000-0002-7257-3014.

¹ V KK 311/10, OSNKW 2011, nr 6, poz. 52.

² III K 206/04, OSNwSK 2005, nr 1, poz. 802.

oficjalne pisma kierowane przez daną jednostkę Policji do zewnętrznych adresatów, lecz także notatki służbowe czy też nawet notatniki służbowe funkcjonariuszy Policji. W zaprezentowanym „kazusie” pokrzywdzony w następstwie dokonanego na jego osobie rozboju utracił m.in. kartę kibica Klubu Sportowego „Tęcza”. Na podstawie wskazanej w art. 115 § 14 k.k. definicji legalnej uznać należy, że przedmiotową kartę kibica traktować należy w kategorii dokumentu. Niewątpliwie stanowi ona dowód stosunku prawnego łączącego pokrzywdzonego z klubem sportowym. Ponadto możliwość zapisania w jej pamięci zakupionego biletu uprawniającego do wstępu na zawody sportowe daje jej posiadaczowi prawo uczestniczenia w takim wydarzeniu.

Zagadnienie nr 2

Zabór dokumentu a odpowiedzialność karna za rozbój

W świetle przedstawionego stanu faktycznego uznać należy, że prokurator sporządzając postanowienie o przedstawieniu zarzutu nie uwzględnił w przyjętej kwalifikacji prawnej przestępstwa stypizowanego w treści art. 276 k.k. Jak bowiem ustalono, pokrzywdzony w następstwie dokonanego na jego osobie rozboju utracił również dokument, jakim była karta kibica Klubu Sportowego „Tęcza”. Wobec powyższego prawidłowa kwalifikacja prawna powinna obejmować art. 280 § 1 i art. 276 w zw. z art. 11 § 2 k.k. Należy przyjąć, że oskarżony, zabierając pokrzywdzonemu portfel firmy Puma oraz saszetkę koloru zielonego marki Panda, obejmował swoją świadomością także to, że w portfelu lub saszetce znajdują się nie tylko pieniądze, lecz także dokumenty. W wyroku z 27 stycznia 2022 r. Sąd Okręgowy w Warszawie³, skazując M.Z. za popełnienie przestępstwa z art. 280 § 2 w zbiegu z art. 276 w zw. z art. 11 § 2 k.k., stwierdził m.in. „(...) że oskarżony, zabierając pokrzywdzonemu portfel, działał z zamiarem przywłaszczenia znajdujących się w nim dokumentów w postaci dowodu osobistego, prawa jazdy, dwóch kart bankomatowych, karty miejskiej i karty studenta. Podnieść należy, że powszechnie wiadomym jest, iż w portfelu, oprócz pieniędzy, przechowuje się dokumenty stwierdzające tożsamość czy stanowiące powszechny sposób płatności. Nie ulega zatem wątpliwości, że oskarżony miał świadomość, iż w portfelu mogą znajdować się dokumenty tego rodzaju. Przywłaszczając portfel zawierający dokumenty stwierdzające tożsamość M.S. i dokonując ich ukrycia, oskarżony zrealizował znamiona czynu z art. 276 k.k.” W podobnym tonie wypowiedział się Sąd Okręgowy w Gliwicach, który wyrokiem z 28 maja 2022 r.⁴ utrzymał w mocy wyrok skazujący P.S. za przestępstwo z art. 280 § 1, art. 275 § 1 i art. 276 k.k. przy zastosowaniu art. 11

---

³ XII K 126/21, Lex nr 3325100.

⁴ VI Ka 381/19, Lex nr 2704902.

§ 2 k.k. Zdaniem sądu „(...) w drugiej dekadzie XXI w. posiadanie w portfelu dokumentu tożsamości jest regułą. W portfelu najczęściej nosi się właśnie dokument tożsamości, karty płatnicze, banknoty oraz inne dokumenty (np. prawo jazdy, legitymacja studencka, legitymacja emeryta, bilet miesięczny, karta NFZ). Sprawca dokonujący zaboru całości portfela obejmuje świadomością także to, że w portfelu znajdują się nie tylko pieniądze, ale także dokumenty, w tym dokument tożsamości”. Końcowo nadmienić należy, że prokurator mógłby na podstawie zaprezentowanego stanu faktycznego pominąć w kwalifikacji art. 276 k.k., gdyby jednoznacznie zostało ustalone, że sprawca swoją świadomością nie obejmował dokumentów, np. po otwarciu szaszki lub portfela natychmiast wyrzucił znajdujące się tam dokumenty. Świadczyłoby to, że dokonując zaboru wskazanych przedmiotów, liczył tylko na pieniądze, nie mając zamiaru dokonywać zaboru jakichkolwiek dokumentów.

Zagadnienie nr 3

Rola pierwszych czynności procesowo-kryminalistycznych na miejscu zdarzenia. Oględziny miejsca zdarzenia i prawidłowe zabezpieczenie śladów przestępstwa

Czynności na miejscu zdarzenia należą do działań procesowo-kryminalistycznych. Mogą być one szczególnie pomocne w dotarciu do prawdy o zdarzeniu. Czynności te mają fundamentalne znaczenie przy rekonstrukcji zdarzeń, które rozegrały się na miejscu przestępstwa, np. poprzez dostarczenie materiałów do badań identyfikacyjnych. Czasami pierwsze czynności na miejscu zdarzenia mogą mieć również bezpośrednie znaczenie wykrywcze, np. sprawca pozostawił ślady umożliwiające skuteczny pościg za nim. T. Hanausek wskazuje, że najważniejszymi czynnościami na miejscu zdarzenia są: oględziny miejsca, penetracja miejsca, przeszukanie miejsca, eksperyment kryminalistyczny (zawsze w formie odtworzenia), wizja lokalna, okazanie miejsca, wskazanie miejsca, przesłuchanie na miejscu, oględziny zwłok na miejscu⁵. Oględziny są zarówno czynnością procesową (art. 207 § 1 k.p.k.), jak i czynnością kryminalistyczną, zmierzającą do uzyskania środków dowodowych. Celem oględzin jest ujawnianie i utrwalanie śladów oraz uzyskiwanie z nich środków dowodowych, a także zabezpieczanie i wyłączenie śladów do badań rzeczoznawczych. Oględziny to nie tylko postrzeżenie zjawisk fizycznych i ich rejestracja, lecz także analiza postrzeżeń zmysłowych, synteza przyczynowo-skutkowych układów sytuacyjnych, formułowanie wersji, poszukiwanie hipotetycznych rozwiązań, a także permanentna analiza gromadzonego na bieżąco materiału dowodowego przy zastosowaniu dedukcji i analogii. Ślady uzyskane w trakcie

---

⁵ Zob. T. Hanausek, *Kryminalistyka*, Katowice 1993, s. 69.

ogłędzin mogą być wykorzystane zarówno do identyfikacji indywidualnej i grupowej osób, jak i identyfikacji indywidualnej i grupowej rzeczy, pościgu oraz wykrywania metodami operacyjnymi osób i rzeczy o cechach zbieżnych z cechami dowodowymi. Efektywność oględzin miejsca zależy nie tylko od upływu czasu między zdarzeniem a rozpoczęciem czynności, lecz także od stopnia świadomości poszukiwań i badań⁶. Z przedstawionego stanu faktycznego wynika, że pomiędzy zdarzeniem a przybyciem na miejsce funkcjonariuszy Policji upłynęło kilkadziesiąt minut. Mając na uwadze to oraz charakter popełnionego przestępstwa, uznać należy, że błędem było zaniechanie przeprowadzenia na miejscu zdarzenia czynności oględzin. Z dużym prawdopodobieństwem można założyć, że ich przeprowadzenie poszerzyłoby znacząco wiedzę funkcjonariuszy pozwalając na właściwą rekonstrukcję zdarzenia. Ponadto należało rozważyć potrzebę przeprowadzenia penetracji terenu, zwłaszcza że od zdarzenia upłynęło niewiele czasu. Penetracja miejsca zdarzenia powinna być przeprowadzona także po dokonaniu oględzin w celu skonfrontowania pozyskanej wiedzy.

Zagadnienie nr 4

Problematyka okazania w procesie karnym. Podstawy prawne (art. 173 k.p.k), warunki i sposób przeprowadzania czynności, rodzaje okazania (w tym problematyka okazania głosu), wartość dowodowa okazania, dokumentacja okazania, problem okazania jawnego i okazania incognito „dyskretnego”, wartość diagnostyczna okazania – problem niepowtarzalności tej czynności w rozumieniu art. 316 k.p.k.

Jednym z istotniejszych problemów pojawiających się w postępowaniu karnym jest potrzeba rozpoznania sprawcy zdarzenia, przedmiotów mających związek ze sprawą, miejsc czy zwłok. Czynnością ukierunkowaną na rozpoznanie jest okazanie. Określenie wartości dowodowej okazania uzależnione jest od jego wartości identyfikacyjnej, która wyznacza prawdopodobieństwo właściwego wyniku czynności okazania, tzn. potwierdzenia tożsamości identyfikowanych obiektów na podstawie określonego zespołu cech. Jak dowodzi J. Widacki, wartość diagnostyczna okazania jako metody identyfikacji kryminalistycznej jest niska – niższa niż w przypadku większości rutynowo stosowanych w procesie karnym metod identyfikacji⁷. Z badań amerykańskich, na które powołuje się ten autor, wynika, że najczęstszą przyczyną skazań osób niewinnych jest błędne rozpoznanie przez pokrzywdzonego w czasie okazania. To oznacza, że w związku z tym, iż okazanie jest czynnością niepowtarzalną, jej powtórne przeprowadzenie z udziałem

---

⁶ Zob. M. Kulicki, V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz, L. Stęпка, *Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia teorii i praktyki śledczo-sądowej*, Toruń 2009, s. 425-426.

⁷ Zob. J. Widacki, *Kryminalistyka*, Warszawa 2016, s. 158.

tej samej osoby rozpoznawanej i rozpoznającej jest niecelowe zarówno z prawnego, jaki i psychologicznego punktu widzenia. Dla istoty tej czynności wartościowe są spostrzeżenia pierwotne dokonane w chwili zdarzenia, a zatem okazanie powinno być przeprowadzone tylko raz. Pełnowartościowy dowód pozyskamy wtedy, gdy okazanie będzie przeprowadzone tylko raz. Zignorowanie zasady niepowtarzalności okazania może w sposób radykalny zakłócić identyfikację opartą na śladach pamięciowych. Zgodnie z dyspozycją art. 173 k.p.k. osobie przesłuchiwanej można okazać inną osobę, jej wizerunek lub rzecz w celu jej rozpoznania. Okazywanym może być oskarżony, podejrzany, osoba podejrzana, świadek. Sprawny przebieg okazania zależy głównie od właściwego przygotowania się do czynności, które powinno uwzględniać: dokładną analizę materiałów sprawy, z której wynika potrzeba przeprowadzenia okazania; ustalenie rodzaju i sposobu okazania, terminu oraz osób uczestniczących w czynności, warunki przeprowadzenia konkretnego sposobu okazania, koncepcję przebiegu okazania szczególnie w sytuacji, gdy jest kilku rozpoznających, opracowanie planu okazania w sprawach trudniejszych i bardziej skomplikowanych. Z art. 173 k.p.k. wynika, że okazać można osobę, jej wizerunek lub rzecz. Jeżeli chodzi o sposoby przeprowadzenia okazania, to możemy wyróżnić okazanie: bezpośrednie, pośrednie, jawne, z ukrycia oraz pozaprocesowe (operacyjne). Rozpoznanie sprawcy przestępstwa możliwe jest także na podstawie cech dynamicznych, takich jak: sposób poruszania się (chód), specyficzny zapach czy głos. Każda z tych cech nosi znamiona indywidualizujące człowieka. W piśmiennictwie podnosi się, że najwięcej informacji indywidualizujących człowieka dostarcza głos. Przez okazanie głosu rozumieć należy czynność polegającą na weryfikacji, czy osoba, która jest podejrzewana, iż miała związek ze zdarzeniem o charakterze przestępnym, jest tożsama z osobą, której głos został zarejestrowany w pamięci świadka w związku z popełnieniem przestępstwa. Czynność kryminalistyczno-procesowa okazania głosu opiera się na założeniu, że każdy człowiek posiada głos o indywidualnej charakterystyce, co umożliwi identyfikację indywidualną osoby. Przed okazaniem głosu rozpoznającego należy przesłuchać pod kątem cech charakterystycznych zapamiętanych dźwięków, np. czy sprawca jąkał się, używał charakterystycznych słów właściwych językowi więziennemu itp. Przesłuchiwany powinien określić, czy zasłyszany przez niego głos należał do kobiety, mężczyzny, orientacyjnie w jakim wieku oni mogli być itp. W przedstawionym stanie faktycznym przeprowadzone zostało okazanie głosu podejrzanego. Była to właściwa decyzja. Należy jedynie zastanowić się, czy słusznie odstąpiono od przeprowadzenia okazania wizerunku podejrzanego. W literaturze przedmiotu prezentowane są stanowiska, że przeprowadzenie okazania głosu nie stoi na przeszkodzie przeprowadzeniu okazania sylwetki podejrzanego, również w sytuacji, gdy miał on zamaskowaną twarz. Nie można *a priori* zakładać bezużyteczności takiego okazania. W omawianym kazusie nie jest wykluczone, że pokrzywdzony mógłby rozpoznać sprawców po budowie ciała (sylwetce).